SZÖVEG –
SZÁM KATI

SOROZAT –
NŐI SZAKASZ

CSALÁDI ETIMOLÓGIA

A családi nyelvhasználat, amely egyébként csodálatosan modellezi a nyelv fejlődési folyamatait, olykor okoz némi fennakadást a társadalmi érintkezésben. Az első kommunikációs szakadék akkor vált számomra nyilvánvalóvá, amikor elsőszülött, akkor még egyetlen gyermekünkkel a postán jártunk, és ő lebiggyedő szájjal, a kétévesek kitartásával azt kezdte hajtogatni: „Multibúúúúúbánat!" A sorbanállók arcára kiült a döbbenet. Gondolom, mindenki saját világnézete és lelki alkata szerint értelmezte a hallottakat, de abban láthatóan egyetértettek, hogy nálunk már a kétévesek is micsoda agymosáson mehetnek keresztül.

A *„multibúbánat"* szó etimológiája valójában háromgenerációs nyelvi fejlődés története. A beszédfejlődés hajnalán lányunk (a gyümölcscentrifuga hangjára utalva) nyomatékos „bú" hangutánzó alakkal jelezte, ha gyümölcslére szomjazott, amit mi (bevallom, elsősorban kényelmi szempontok miatt) átvettünk, ahelyett, hogy forszíroztuk volna a nyelvileg fejlettebb és árnyaltabb *„Kérlek, légy olyan kedves, és készíts nekem egy kis frissen facsart gyümölcs- és zöldséglékoktélt"* formát. Férjem aztán a reformkori nyelvújítók lírai szándékához hasonlatosan nem átallotta „búbánattá" szépíteni a kifejezést, ezzel nem éppen a közérthetőség irányába mozdítva azt.

Ezen a ponton lépett be a folyamatba az idegennyelvi hatás. Konkrétan az anyósom által (nem egészen legálisan) lakásunkba bejuttatott importtal: a cukrozott, dobozos gyümölcslével, amelyen a fogyasztói lelkiismeret elaltatása végett a *multivitamin* felirat díszlett. Így lett az egészséges verziótól való jelentésmegkülönböztetés érdekében a cukros italból *multibúbánat*, amely ezután csemetém szemében minden másnál – a postán felé nyújtott víznél is – kívánatosabb lett cukortartalma és tiltott volta miatt.

A következő korszak legnagyobb nyelvhasználati problematikája az lett, hogy a családban volt egy vicces felnőtt és néhány gyorsan tanuló csemete. Ebben az időszakban óvodás és kisiskolás gyermekeink számára több-kevesebb sikerrel megpróbáltam nyilvánvalóvá tenni, hogy a férjem által használt elnevezések nem mindig alkalmazhatók társalgási szinten. Vagyis a tojáskrém nem *kenőcs*, a csirkecomb nem *állati maradvány*, a víz nem *vizelet*.

Aztán vannak olyan kifejezések, amelyek minden családtag szájából mást jelentenek. Ha például én válaszolom azt, hogy *„majd meglátjuk"*, az azt jelenti, hogy biztosra vehető. Ha a nagylányom, akkor azt, hogy *„nem hiszem, rengeteg dolgom van"*, ha a kisebbik lányom, akkor azt, hogy *„igyekszem, de mondd majd el újra, mert elfelejtem"*. Ha a férjem mondja, akkor valójában azt jelenti: *„Nem, de nincs kedvem veled vitatkozni"*. Ha a kamasz fiam, akkor így értsd: *„Most nem tudok rád figyelni."*

A családi nyelvhez persze nemcsak fogalmak, hanem szállóigék, szólások is tartoznak. Ezek néha az ősök idejébe vezetnek, máskor szemünk láttára keletkeznek. Egy családi ebéden például a kicsit ízetlen, kicsit zsíros levest megkóstolva anyósom elismerő hangon így szólt: *„Nagyon szép leves."* Azóta a *„szép, mint a leves"* minősítést minden jobb sorsra érdemes, ám igyekezetben nem szűkölködő próbálkozás kiérdemli.